

att bedöma om den utgör ett hållbart alternativ till det rådande ekonomiska systemet. Det låter förstås bra att samhällets produktion skall styras av rättvisa och hållbarhet, men frågan är hur det i praktiken skall genomföras. Om produktionen inte alls skall styras av val på en marknad återstår ett planekonomiskt system, men de historiska erfarenheterna av ett sådant talar inte för att det skulle leda till ett mer miljövänligt samhälle.

Anders Melin

Mattias Martinson, Ola Sigurdson och Jayne Sve-nungsson (red.): *Systematisk teologi – en introduktion* (Stockholm: Verbum, 2007). 289 sid.

Systematisk teologi är skriven av tio teologer, hemmahöriga vid olika lärosäten och i olika samfundskontexter. Denna introduktionsbok med flera tongivande bidrag och med ambitionen att fungera som läromedel har med sin lättöverskådliga framställning av allt att döma satt agendan för ämnet på grundnivå i Sverige för några år framåt; inte minst genom sin klara föresats att ”ständigt brottas med mångfaldens problematik”. I elva kapitel har respektive författare ombetts presentera ”en mängd olika tankemöjligheter som funnits i historia och nutid” och att också argumentera för ”sin syn på saken” (s. 16). De olika bidragen är något ojämna i kvalitet med ett par uppsatser av hög internationell akademisk standard (bl.a. Arne Rasmussons *Kyrka och samhälle*, kap. 10).

Genomgående teman i boken är frågor om sanning, auktoritet, genusperspektiv, tradition, mångfald, tolkning, dialog och lyhörddhet för samtidens formuleringar. ”Vem har auktoriteten att omtolka auktoriteterna?” undrar Mattias Martinson (s. 45), och i inledningen ställer bokens redaktörer den alltmer aktuella frågan om det inom akademien överhuvudtaget finns plats för ämnet systematisk teologi – för en särskild reflektion över den kristna tron – när kyrkan och kristen tro inte längre utgör ett ”sammanhållande kitt i vår kultur”. Inledningen visar också på medvetenhet om den kritiska framtida utmaningen för en kristet präglad akademisk disciplin: hur den systematiska teologin skall kunna öppnas mot andra religioner än den kristna. Även om föreliggande antologi primärt är tänkt som en introduktion till ämnet ”som det historiskt har sett ut”, så förläggs avsnittet om religionsteologi först i den systematiska framställningen (kap. 2), och specifikt kristna sanningsanspråk, som ses som i princip förhandlingsbara, sägs alltid vara beroende av historia, plats, situation och perspektiv; ”[d]et finns helt enkelt ingen given utgångspunkt, religiös eller ickereligiös” (s. 15). Detta är ett påstående som inte är självklart

enkelt att relatera till de i personregistret fyra mest anförda teologerna, Augustinus, Thomas, Luther och Barth, med sin tro på en mer stabil utgångspunkt för kristen kunskap och tolkning. Men det är just här, i skärningspunkten mellan historia/tradition och nutid, som boken har ett tydligt fokus. Att sanningen aldrig är slutgiltigt formulerad eller förfogbar exemplifieras genom Paul Tillichs hårdkokta *protestantiska princip*: ”teologin måste orientera sig utifrån det negativa kriteriet att varje anspråk [sic] på slutgiltig teologisk sanning är okristligt såväl som filosofiskt oacceptabelt” (s. 15). Av flera skäl framställs därför ”den systematiska teologins modus” vara konjunktivets; det handlar om hypotetiska eller möjliga förhållanden: ”så här skulle vi kunna tänka om Gud, kyrka, man, kvinna etc.” (s. 16). En liknande avgjort försiktig hållning till funktionen hos kristna sanningsanspråk (ibland i anslutning till den italienske filosofen Gianni Vattimo) möter hos flertalet av bokens författare. Inom akademins hägn är detta öppna sätt att bedriva teologi kanske ett krav, och i den mån källmaterialet kommer till sin rätt, även förtjänstfullt, även om andra vägar för akademisk teologi också är möjliga, där bibelteologi, apostolisk tradition och den kristna uppenbarelse tydligare tillåts sätta ramarna.

I kapitel 2 om religionsteologi lyfter Maud Erikson fram den viktiga frågan om vad det innebär utifrån ett kristet perspektiv att leva i en kulturell verklighet präglad av religiös mångfald och vad som egentligen står på spel för kristen tro om inte Jesus är ”vägen, sanningen och livet” (Joh. 14:6). Eriksen definierar religionsteologi som en ”teologisk reflektion över det faktum att det finns andra religioner än den man som teolog identifierar sig med” med särskilt fokus på övergången från modernitet till postmodernitet och en hermeneutisk, tolkande approach. I Martinssons avsnitt om skrift, tradition och auktoritet (kap. 3) argumenterar författaren (i en diskussion om relationen mellan tillgänglig sanning och behovet av tolkning) att ”[p]å samma sätt som den kristna traditionen alltid har framträtt i skepnad av många olika traditioner, har olika perspektiv på bibeln – olika bibelsyn – fungerat destabiliserande för enheten i den kristna tron” (s. 47). Detta är visserligen sant, men kan kompletteras med en tanke från den ekumeniskt intresserade teologen Dietrich Bonhoeffer: ”Det är verkligen bibeltexten som sådan som binder samman hela den kristna församlingen till en enhet. Den försäkrar oss om att vara sammanbundna till en enda familj av bröder och systor, inte bara med den kristna församlingen i det förgångna och i framtiden, utan med hela den samtida kyrkan. Som sådan har bibeltexten en oerhörd enande, ekumenisk betydelse.” (*Reflections on the Bible: Human Word and Word of God*, Hendrickson, Peabody, MA 2004). En mer vågad tankegång hos Martinsson,

som framgår av hans kritik av den amerikanske teologen George Lindbeck, är hans syn på den nutida västerländska kulturens djupa rötter i kristet språk och textpraktik, som han menar är så djupa att det i princip är omöjligt ”att dra *tillräckligt* tydliga gränser mellan en sekulär och en kristen kultur” (s. 63). Men är inte detta att reducera, eller nivellera, både det som karakteriserar västerländsk sekulärkultur, å ena sidan, och kristen tro, å den andra?

I sitt bidrag om teologisk kunskap, förnuft och uppenbarelse (kap. 4) betonar Elena Namli förnuftets begränsning i en koncis översikt av bl. a. Tertullianus, Augustinus, Immanuel Kant, Paul Tillich, Bridget Gillfillan Upton och Gianni Vattimo. Även Namli ställer den återkommande frågan ”om man kan ha en kristen tro utan att helt och hållet acceptera det som av kyrkan betraktas som uppenbarad kunskap om Gud och människan” (s. 71). I kapitel 5 ger Philip Geister en gedigen historisk presentation av gudsbegreppet följd av en kort nutidsorienterad analys av klassiska frågeställningar om Guds namn, egenskaper och existens, där den ”historiska och topografiska grunden för gudserfarenheten” stimulerar, snarare än utesluter, filosofisk och teologisk reflektion: ”En Gud som är god kan inte samtidigt vara ond” (s. 112).

I Thomas Ekstrands uppsats om Treenigheten (kap. 6) möter en bred framställning med hänsyn tagen till såväl nytestamentliga som dogmhistoriska perspektiv. ”[T]ydliga triadiska formuleringar” redan hos Paulus lyfts fram (Gal. 4:4-7), och den paulinska brevsamlingen sägs erbjuda ”en startpunkt för den senare utvecklingen av en fullfjädrad treenighetslära” (s. 124). Ekstrand hänvisar här också till vad Christoph Schwöbel beskrivit som en *proto-trinitarisk djupstruktur* redan i Nya Testamentet. Lägg till detta nya forskningsrön av bl a Richard Bauckham, som i likhet med Martin Hengel och andra vågat argumentera revolutionerande ”att den tidigaste kristologin också var den högsta kristologin” (*God Crucified: Monotheism and Christology in the New Testament*, Carlisle, UK: Paternoster Press, 1998, s. viii). Vad vi ser här är en som det verkar begynnande förändring av forskningsläget inom tidig lärobildning, med särskild hänvisning till tidig Kristustillbedjan, där Jesus redan under månaderna efter korsfästelsen och den förmodade uppståndelsen börjar inkluderas i Guds unika identitet. Här finns många nya rön som potentiellt kan klargöra det som Ekstrand kallar för ”två slags treenighetsläror i teologihistorien” – sådana som betonar *enheten* (särskilt i västerländsk teologi) mellan de tre personerna, och sådana som understryker *trefalden* (särskilt i östkyrkan) av personer i gudomen (s. 135).

I det följande diskuterar Katarina Westerlund antropologi och eskatologi, som bl.a. inkluderar några intressanta tankar om självet och kroppsligheten i väs-

terländsk tradition (kap. 7). Boken avslutas med fyra välskrivna uppsatser som innehåller såväl värdefulla teologihistoriska översikter som systematiska reflektioner: Ola Sigurdson om kristologi (kap. 8), Ann Heberlein om synd och frälsning (kap. 9), Arne Rasmusson om kyrka och samhälle (kap. 10) och Jayne Sve-nungsson om den heliga Anden (kap. 11).

Systematisk teologi – en introduktion speglar vad som just nu händer i ämnet vid svenska lärosäten. De teologiskt sinsemellan ganska olika bidragen kan med fördel läsas parallellt med en mer traditionell kristen läroframställning.

Tomas Bokedal

Michael S. Northcott: *A Moral Climate: The ethics of global warming* (Darton, Longman and Todd Ltd, London 2007) 336 s.

Michael S. Northcott är professor i etik vid University of Edinburgh och präst i den episkopala kyrkan i Skottland. I sin bok om klimatuppvärmningens moraliska aspekter förenar han dessa båda roller på ett både underhållande och övertygande sätt. Som etiker vågar han vara normativ, som när han t.ex. säger att ”Global warming is the earth's judgement on the global market empire, and on the heedless consumption it fosters”, och som präst drar han sig inte för att räkna upp naturvetenskapliga fakta för att motivera behovet av omvändelse. Lägg därtill rösten av en samhällskritiker, som med avstamp i bibliska berättelser söker svar på frågan vad vi måste göra: ”the Noah saga suggests that turning away from the ecologically destructive path on which humanity is headed requires humility and preparedness to change direction in response to the clear signs of impending danger.”

Med andra ord: boken är spännande läsning. Få andra i dagens offentliga rum kommer med så svidande och välartikulerad kritik av den nyliberala ekonomin. Och få kyrkliga förkunnare förankrar sitt budskap i något så allvarligt och aktuellt som den globala uppvärmningen. En brasklapp vill jag dock foga in: den nyliberala marknadsordningen presenteras som grunden till allt ont så många gånger att det till slut börjar kännas tjatigt.

Northcotts metod är att ta klimatfakta, samhällsvetenskapliga teorier (t.ex. Hannah Arendt, Stanley Hauerwas, Wendel Berry, Val Plumwood) och bibliska moralberättelser och låta dem samtala med varandra.

Hans huvudpåstående är att klimatförändringen är det yttersta symptomet på en orättvis social ordning, som västvärlden upprätthållit sedan kolonialtiden. Den pådrivande faktorn i denna ordning är enligt Northcott